

УДК 339.982

JEL Classification: F630

А.О. Мельник*кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки»***А.А. Мельник***кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки»***A.A. Melnyk***cand. of econ. sciences, associate prof. (docent), senior research fellow
National Scientific Center «Institute of Agrarian Economics»*

УКРАЇНА У СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ UKRAINE IN WORLD INTEGRATION PROCESSES

Розглянуто інтеграційні вектори співпраці України та їх роль для розвитку економіки. Визначені найбільш пріоритетні вектори інтеграції. Проаналізовані міжнародні індекси глобалізації з визначенням місця України.

Ключові слова: інтеграція, глобалізація, міжнародні рейтинги, світова економіка, інтеграційні процеси, вектори інтеграції.

Рассмотрены интеграционные векторы сотрудничества Украины и их роль для развития экономики. Определены наиболее приоритетные векторы интеграции. Проанализированы международные индексы глобализации и определено место Украины.

Ключевые слова: интеграция, глобализация, международные рейтинги, мировая экономика, интеграционные процессы, векторы интеграции.

We consider the integration vectors of cooperation between Ukraine and its role in economic development. Determined the highest priority vector integration of Ukraine. Analyzed international indices of globalization and the place of Ukraine.

Key words: integration, globalization, international rankings, world economy, integration processes, integrating vectors.

Постановка проблеми. Інтеграції економіки України у світовий економічний простір обумовлюється об'єктивною необхідністю і можливостями. Необхідність визначається потребою використання в національній системі відтворення міжнародного поділу праці, який прискорить процес формування ринкової економіки та нарощення національного багатства. Можливості визначаються економічним потенціалом країни та сформованим механізмом зовнішньоекономічних зв'язків на макро-мікро- і глобальному рівнях. Поєднання об'єктивної необхідності і можливостей в умовах активізації глобалізаційних процесів визначають закономірність інтеграційних процесів України. Місце України у сучасному світі визначається державною політикою інтеграції у глобальний простір та усвідомлення власних можливостей і небезпек, що чекають на шляху її реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам зовнішньоекономічної інтеграції України, присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. До вітчизняних дослідників проблем інтеграції відносяться: А. Гальчинський, І. Бурковський, З. Варналій, Б. Данилишин, Ю. Пахомов, В. П'ятницький, Ю. Рубан, А. Філіпенко, В. Чалий та інші. Роботи названих авторів внесли значний вклад у дослідження проблеми та роз'яснення особливостей економічної бази та політичної складової інтеграції. Особливу увагу вони приділяють принципу залежності усього інтеграційного процесу від структурно-функціональних змін у світовій економіці, викликаних процесами глобалізації, які не залишили осторонь Україну.

Виділення не розглянутих раніше проблем. В той же час, питання інтеграційного впливу на

економічний розвиток незалежної України в умовах світової економічної кризи висвітлене недостатньо. Підтвердженням цієї тези є те, що державний вибір геополітичного курсу, та повноцінна інтеграція незалежної України у світову спільноту декларується здебільшого лише у гучних заявах політиків.

Мета дослідження. Визначення пріоритетних напрямів інтеграції України, що будуть сприяти її економічному розвитку.

Результати дослідження. Вектори інтеграційних процесів України є різноманітними:

– Співдружність Незалежних Держав (СНД) – організація, заснована у 1991 році після розпаду СРСР. Економічна інтеграція гальмується взаємними непорозумінням і відповідає рівню зони преференційної торгівлі. Але даний вектор інтеграції відіграє для економіки важливе значення, оскільки економічний простір СНД є потенційно широким ринком збуту вітчизняної продукції і джерело постачання необхідної сировини (особливо енергоносіїв). На країни СНД припадає понад 40% зовнішнього товарообігу України;

– Організація чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) – інтеграційне об'єднання засноване у 1992 році за безпосередньої участі України у Стамбулі¹. Визначені пріоритетні галузі співробітництва: транспорт і комунікації; обмін економічною та комерційною інформацією; стандартизація та сертифікація продукції; енергетика; видобування та обробка мінеральних сировинних матеріалів; туризм; сільське господарство і сіль-

ськогосподарська промисловість; ветеринарний та санітарний захист; охорона здоров'я і фармацевтика; наука і технологія. Механізм інтеграції в межах ОЧЕС передбачає безподаткову торгівлю і створення вільних економічних зон. Чорноморське економічне співробітництво знаходиться поки що на початковій стадії інтеграційного процесу.

ГУУАМ – міжнародна організація створена у 1997 році². В основі створення лежить єдність позицій країн щодо політичних й економічних зовнішніх орієнтацій. Організація була створена для протистояння впливу Росії в регіоні. Ефективність співробітництва у форматі ГУАМ визначається економічним потенціалом. Україна в цій організації є державою з найбільшим економічним потенціалом. Найбільш активно в рамках ГУАМ розвивається співробітництво у двосторонньому форматі, зокрема, товарообіг між Україною та рештою країн;

– Європейський союз – об'єднання з найвищим у світі рівнем інтеграції (економічний союз)³. Керівництво України визначало даний вектор інтеграції як пріоритетний, але на сьогодні Україна не є членом ЄС через невідповідність економічного механізму України європейським нормам і вимогам. Відносини з ЄС ґрунтуються на конкретних угодах та програмах партнерства.

На нашу думку, для визначення пріоритетних векторів інтеграції України з перерахованими інтеграційними об'єднаннями необхідно проаналізувати обсяги зовнішньоекономічної діяльності. Аналітичні дані зведені у додатку Г. Так на рис. 1

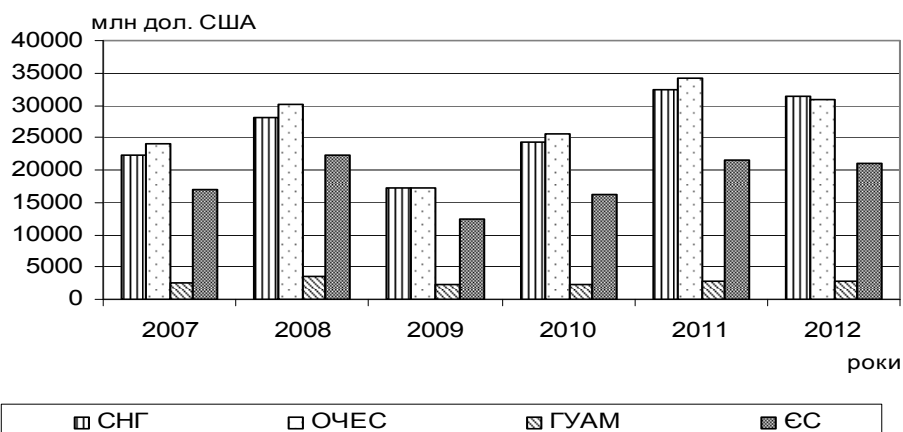

Рис. 1. Динаміка експорту України з інтеграційними об'єднаннями*

*Складено автором за даними [6].

¹До складу ОЧЕС входить 11 держав: Азербайджан, Албанія, Болгарія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Туреччина та Україна. Як спостерігачі в роботі ОЧЕС беруть участь такі країни: Австрія, Єгипет, Ізраїль, Італія, Польща, Словаччина і Туніс.

²До складу ГУАМ входять Грузія, Україна, Узбекистан, Азербайджан, Молдова.

³На 01.07.2013 року до складу ЄС входять такі країни як: Австрія, Бельгія, Болгарія, Велика Британія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція.

відображена динаміка експорту, на рис. 2 імпорту, а на рис. 3 загальний оборот товарів і послуг.

З рис. 1 видно найбільші обсяги експорту з країнами ЧЕС та СНГ, а у 2009 році відбувся значний спад внаслідок світової економічної кризи. На сьогодні не відбулось значного нарощення обсягів експорту, лише відновився до кризовий рівень, це пов'язано насамперед з низьким рівнем конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Обсяги експорту з ГУАМ є стабільними і під час кризи

2008-2009 років змін не відбулось. Можливо найменша частка ГУАМ у експорті пояснюється тим, що до складу інтеграційного об'єднання входить найменша кількість країн і серед них немає Росії. Всі члени ГУАМ є країнами, де все ще триває реформування економічних систем, жодна з країн не є впливовим інвестором для інших членів Організації ГУАМ, товарообіг між країнами угруповання складає незначну частку зовнішньоторговельного обігу. А Росія є основним торговельним

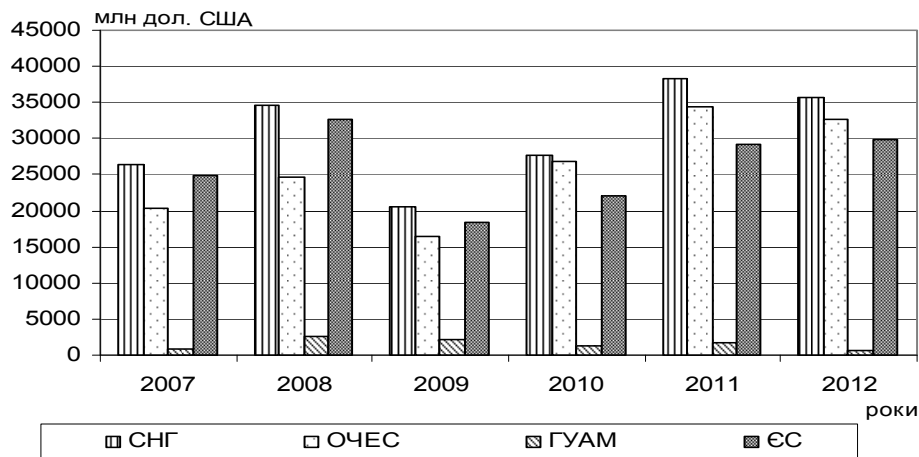

Рис. 2. Динаміка імпорту України з інтеграційними об'єднаннями*

*Складено автором за даними [6].

партнером на теренах СНД майже для всіх учасників ГУАМ.

Щодо імпорту найбільші обсяги відмічені з країнами СНГ і ЄС. Частка імпорту з країн ГУАМ з 2010 року зменшилась майже у двоє, це пояснюється погіршення економічного стану країн учасниць та зменшенням їх експортних можливостей.

Обсяги імпорту після кризи 2008 року відновились у 2010 році. Варто зазначити, що зросла част-

ка імпорту з країн ЧЕС, але лідером по всім рокам є інтеграційне об'єднання СНГ.

Визначені тенденції зберігаються і відповідно до загального обороту товарами і послугами. У загальному зовнішньоекономічному обороті лідером є країни СНГ, а частка країн ЄС і ЧЕС є приблизно однаковою. Варто зазначити, що до складу СНГ і ЧЕС входить Росія, частка якої є домінуючою, тому ми пропонуємо порівняти структуру

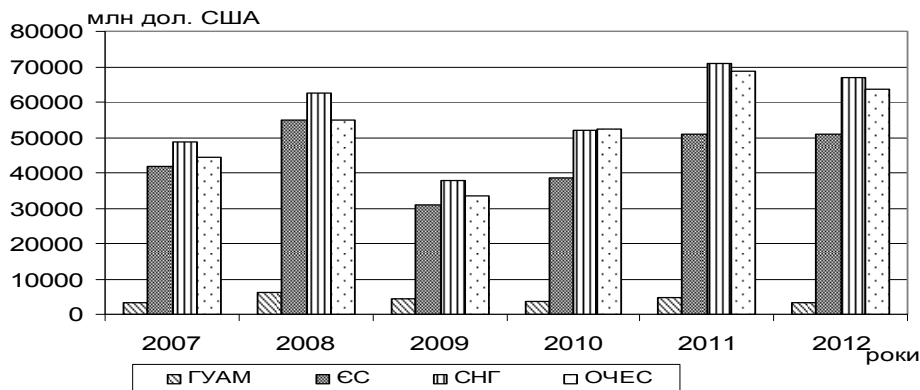

Рис. 3. Динаміка товарообороту України з інтеграційними об'єднаннями*

*Складено автором за даними [6].

товарообороту з виокремленням частки Росії. Динаміка товарообороту відображена на рис. 4, а структура на рис. 5 і 6.

Виокремивши частку зовнішньоекономічного обороту Росії ми бачимо, що частка ЧЕС* і СНГ* є приблизно однаковою і значних змін протягом досліджуваного періоду не відбувалось. Частка Росії під час кризи 2008 року значно зменшилась як в структурі імпорту так і експорту.

Починаючи з 2010 року спостерігається зростання зовнішньоекономічного обороту, але при цьому Росії зберігає за собою незначне домінування.

Лідерство Росії у зовнішньоекономічному обороті пояснюється історично сформованими зв'язками, залежністю і тісними зв'язками між промисловими підприємствами, а також значними обсягами імпорту України сировинних ресурсів (газу, нафти).

У відповідності до рисунків 5 і 6 ми бачимо, що структура зовнішньоекономічного обороту впродовж досліджуваного періоду значно не змі-

нилась. Частка країн ОЧЕС, СНГ, ГУАМ і ЄС зменшилась в межах 1-3%, а Росії зросла.

Підсумовуючи даний аналіз, ми бачимо що Україна має два домінуючих вектора інтеграції це Росія і країни ЄС, інші інтеграційні об'єднання не відіграють значної ролі у зовнішньоекономічній діяльності.

За останні роки зросла частка інших країн світу, це свідчить про те, що Україна активно шукає свій особистий шлях в світових інтеграційних процесах.

У світовій практиці застосовують ряд вимірників рівня інтеграції країни у світовому співтоваристві. До найвідоміших з них відносять:

- індекс глобалізації (Globalization Index);
- індекс глобалізації (KOF Index of Globalization);
- індекс глобалізації CSGR;
- індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI);
- індекс економічної свободи.

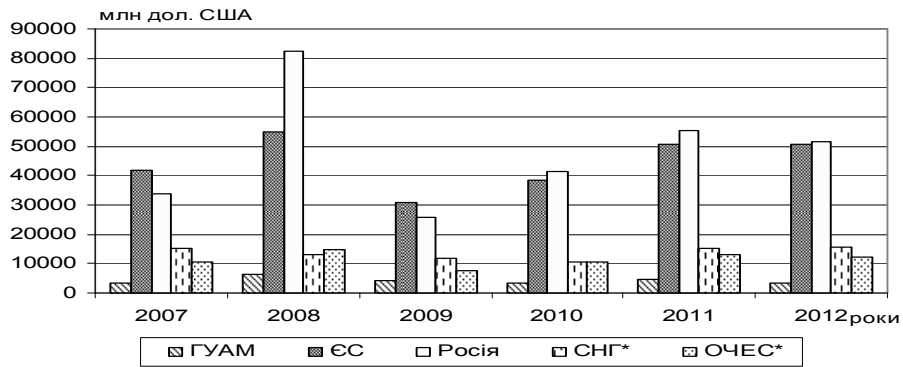

Рис. 4. Динаміка товарообороту України з інтеграційними об'єднаннями з вилученням частки Росії
*Складено автором [6].

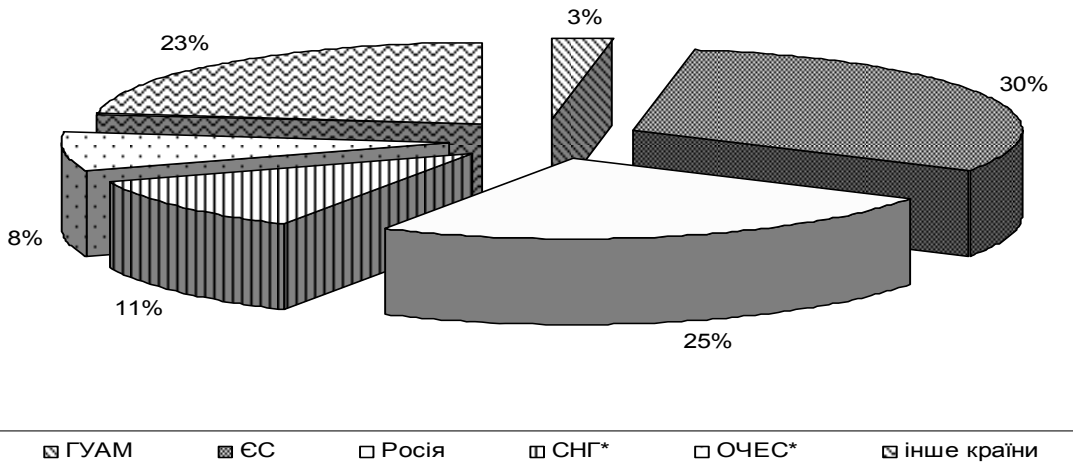

Рис. 5. Частка інтеграційних об'єднань у зовнішньоекономічному обороті товарів і послуг з Україною у 2007 році*
*Складено автором [6].

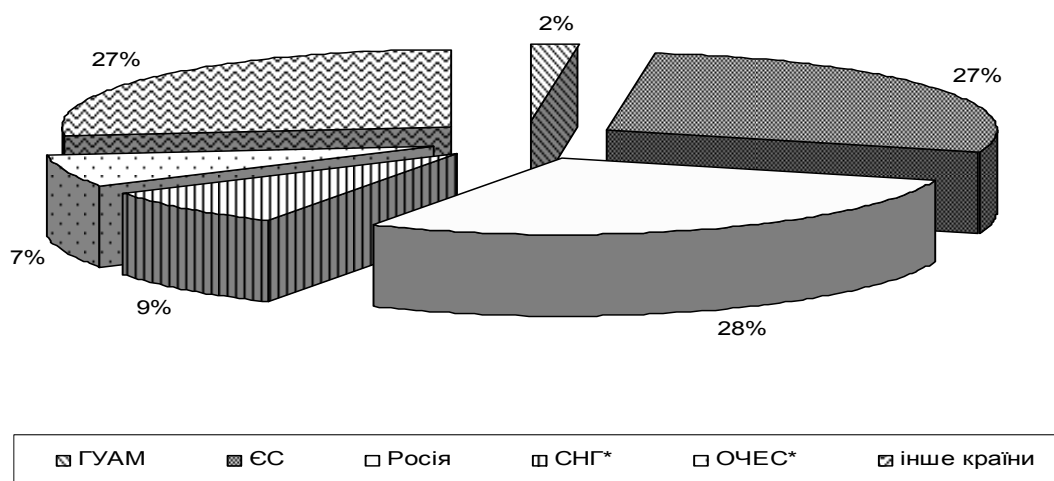

Рис. 6. Частка інтеграційних об'єднань у зовнішньоекономічному обороті товарів і послуг з Україною у 2012 році*
*Складено автором [6].

Індекс глобалізації (Globalization Index), визначає рівень глобалізації країн світу за методикою консалтингової компанії А.Т. Kearney спільно з американським журналом Foreign Policy. Автори вважають його узагальненим імперичним інструментом, який дозволяє визначити рівень економічної, політичної, технологічної і особистісної інтеграції населення країн у світовий простір. Дослідження проводились впродовж 2003-2007 років, за даними 72 країн світу на долю яких приходить 88% населення планети і 97% світової економіки⁴. Україна за рейтингом країн світу за рівнем глобалізації посідала у 2003 і 2004 роках 43 місце, а у 2005-2007 роках 39 місце. На наш погляд, погіршення рівня інтеграції відбулось внаслідок політичної кризи в країні впродовж 2005-2008 років [5].

Індекс глобалізації країн світу (KOF Index of Globalization) створений у 2002 році при Швейцарському економічному інституті (KOF Swiss Economic Institute) за участю Федерального Швей-

царського технологічного інституту (Swiss Federal Institute of Technology)⁵. Індекс позиціонується для оцінки масштабів інтеграції країни у світовому просторі, шляхом формування рейтингу, розрахунки проводились впродовж 1970-2009 років. Для виявлення впливу протікання світових економічних криз на рис. 7 відображено динаміку індексу глобалізації (KOF Index of Globalization) по країнам, в яких розгортались світові економічні кризи в умовах глобалізації.

З графіку ми бачимо, що під час криз рівень інтеграції продовжував зростати в Мексиці, Бразилії, Аргентині і країнах Південно-Східної Азії. Незначне зниження рівня інтеграції відмічається в країнах Південно-Східної Азії і Росії під час світової кризи 2008 року. В Україні динаміка інтеграції за даними індексом під час кризи залишалась зростаючою. З 2010 року в Україні індекс вирівнявся, на нашу думку, це пов'язано з невизначеністю пріоритетного інтеграційного вектору. З одного боку, керівництво країни проголошує пріо-

⁴Обрахунок індекса передбачає визначення 12 показників за чотирма напрямками: економічна інтеграція (обсяг міжнародної торгівлі, торгові потоки, міжнародні інвестиції, різного роду виплати, які перетинають кордон), особистісна інтеграція (міжнародні поїдки, туризм, обсяг телефонного трафіку і закордонних поштових відправлень, грошові перекази та інші контакти), інформаційно-комунікаційна інтеграція (кількість користувачів Інтернет, кількість безпечних Інтернет-серверів, кількість Інтернет-хостів), міжнародна політична інтеграція (членство в міжнародних організаціях, участь у міжнародних місіях, ратифікація визначених багатосторонніх угод, обсяг державних трансграничних фінансових операцій, кількість посольств та іноземних представництв, урядова допомога). Індекс обраховується як сума зазначених складових з однаковими ваговими коефіцієнтами.

⁵Для розрахунку індексу всі країни оцінюються за 24 показниками, об'єднаними у три основні групи глобальної інтеграції: економічна (обсяг міжнародної торгівлі, торговельні потоки, міжнародні інвестиції (прямі, портфельні), тарифна ставка, обмеження і податки на міжнародну торгівлю, виплати нерезидентам), соціальна (відсоток іноземного населення, міжнародний туризм, міжнародні особисті контакти, обсяг телефонного трафіку, поштових відправлень, транскордонних грошових переказів, ТВ трансляції, представництва ТНК), політична (членство держав у міжнародних організаціях, участь у міжнародних місіях (включаючи місії ООН), ратифікація міжнародних багатосторонніх договорів, кількість посольств та інших іноземних представництв). Індекс рівня глобалізації обчислюється як сума зазначених складових з ваговими коефіцієнтами складових 38%, 39% і 23%, відповідно.

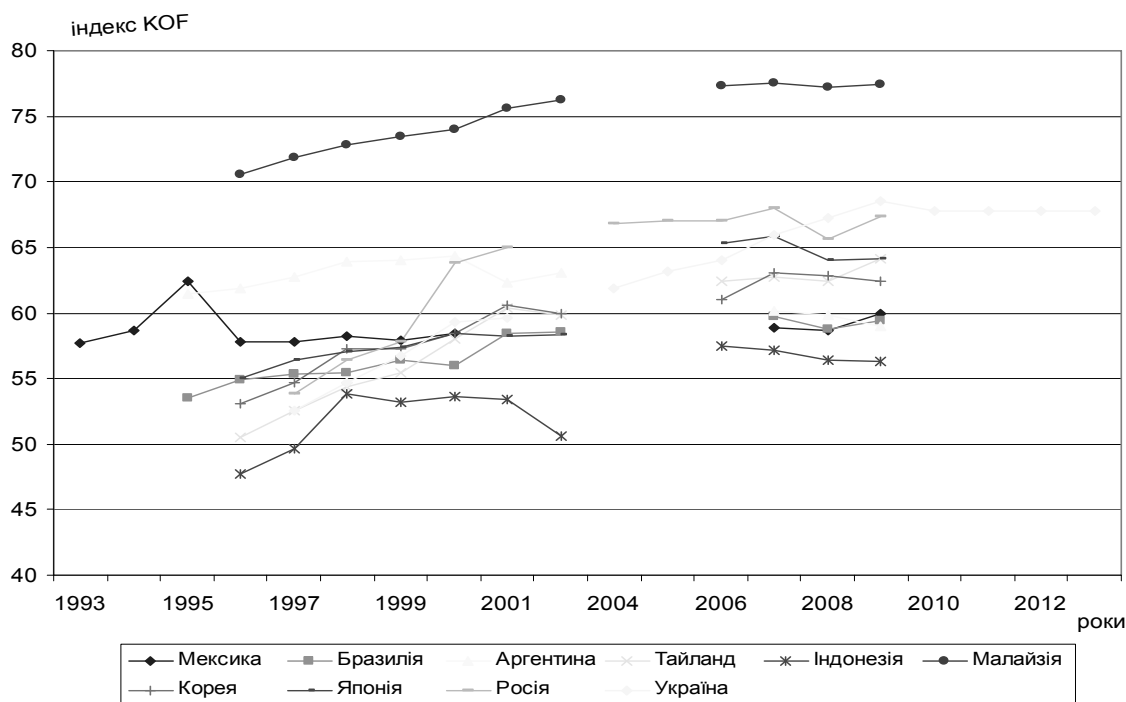

Рис. 7. Динаміка індексу глобалізації (KOF Index of Globalization)

*Складено автором за даними [3].

ритетним вектором європейську інтеграції, а з іншого боку не вживає необхідних заходів і поглиблює інтеграційні зв'язки в напрямку російського вектору інтеграції.

Індекс глобалізації CSGR⁶ розроблений у 1997 році Центром досліджень глобалізації і регіоналізації в Університеті Уорвіка (Ковентри, Великобританія). Унікальність CSGR-індекс полягає у врахуванні географічних і демографічних характеристик країн при визначенні підсумкових значень. Розрахунки проводились впродовж 1982-2004 років за 211 країнам. Ми відібрали першу десятку країн-лідерів та країни, в яких розгортались світові економічні кризи, динаміка схематично відображена на рис. 8.

Відповідно до рис. 8 ми бачимо що у період світової економічної кризи у Мексиці, Бразилії і Аргентині різких коливань індексу не відбува-

лось, а от в посткризовий період відбулось незначне зменшення, на нашу думку, це свідчить про виваженість інтеграційних зв'язків та обмеження лібералізації ринків. В країнах Південно-Східної Азії після світової економічної кризи відбулось зростання індексу, найбільш виразне у Малайзії, Кореї, Японії. Розрахунок даного індексу по Україні не проводився.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), запропонований Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum)⁷ визначає рейтинг країн світу за показником економічної конкурентоспроможності на основі комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів глобального опитування керівників компаній – обширного щорічного дослідження. Дослідження проводиться з 2004 року і на даний момент охоплюють найбільш по-

⁶Обрахунок індекса передбачає сумування визначених 16 показників за трьома напрямками: економічна інтеграція (обсяг міжнародної торгівлі – 0,418, прями міжнародні інвестиції – 0,092, портфельні інвестиції – 0,270), соціальна інтеграція (частка іноземного населення – 0,266, міграція – 0,629, міжнародні поїдки і туризм – 0,029, обсяг телефонного трафіку – 0,004, закордонних поштових відправлень – 0,054, грошові перекази – 0,079, кількість Інтернет користувачів – 0,303, іноземні фільми – 0,061, міжнародні новини і видання – 0,577), політична інтеграція (членство в міжнародних організаціях – 0,357, участь у міжнародних місіях – 0,266, кількість посольств та іноземних представництв – 0,378). Максимальне значення CSGR-індексу дорівнює 1.

⁷Індекс глобальної конкурентоспроможності складений з 113 змінних, які детально характеризують конкурентоспроможність країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку. Всі змінні об'єднані в 12 узагальнених показників, що визначають національну конкурентоспроможність: якість інститутів, інфраструктура, макроекономічна стабільність, здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, рівень технологічного розвитку, розмір внутрішнього ринку, конкурентоспроможність компаній, інноваційний потенціал.

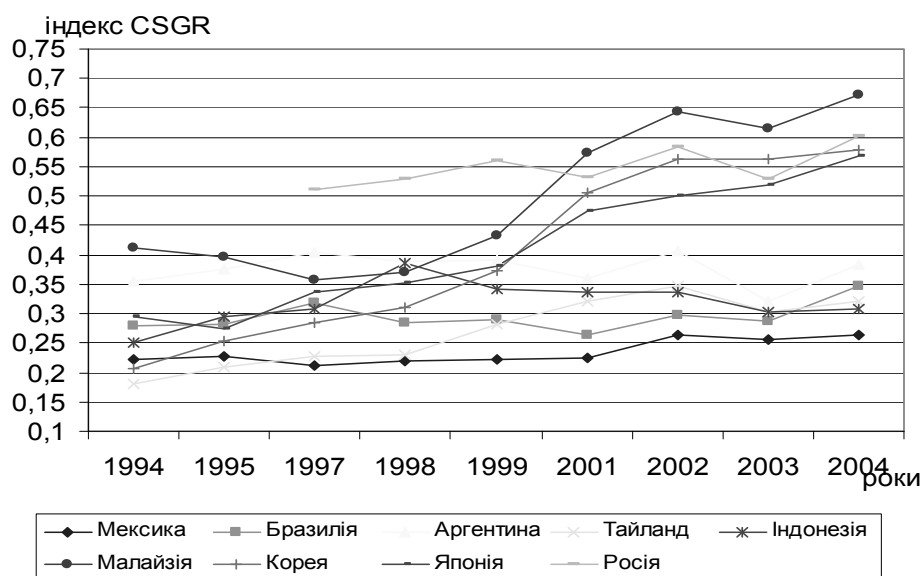

Рис. 8. Динаміка індексу глобалізації (CSGR)*

*Складено автором за даними [7].

вний комплекс показників конкурентоспроможності по різних країнах світу. На думку авторів, даний індекс вказує на проблемні аспекти окремих національних економік і може застосовуватись урядами країн для проведення реформ.

Динаміка індексу конкурентоспроможності по Україні відображена на рис. 9.

Як бачимо, що в Україні зниження рівня конкурентоспроможності відбулось з двохрічних лагом після світової економічної кризи, така ж ситуація характерна для США у 2008 році індекс був

на рівні 5,74 і країна була першою у рейтингу, у 2009 – 5,59, 2010 – 5,43, 2011 – 5,43, 2012 – 5,47, 2013 – 5,48 і 5 у рейтингу країн світу.

Це свідчить про поступове і розтягнуте у часі формування конкурентоспроможного потенціалу країни. Світова економічна криза може внести негативні корекції але зруйнувати потенціал країни не може.

Індекс економічної свободи⁸, запропонований експертами The Heritage Foundation визначає економічну свободу як «відсутність урядового втру-

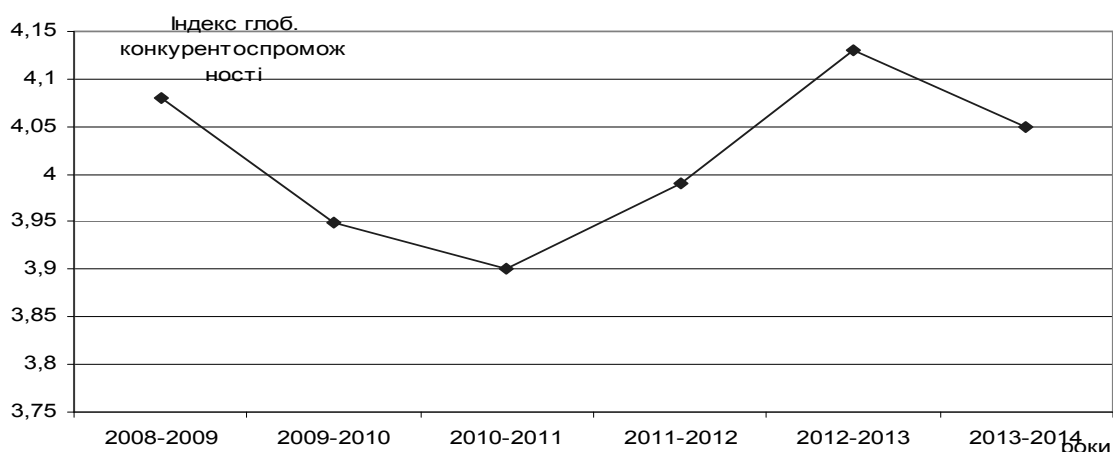

Рис. 9. Динаміка індексу глобальної конкурентоспроможності для України*

*Складено автором за даними [2].

⁸Індекс свободи економіки розраховується за середнім арифметичним десяти показників: свобода бізнесу, торгівлі, фінансового сектора, інвестицій, праці, монетарна та фіскальна свободи, гарантії прав власності, розмір бюрократичного апарату і ступінь захисту від корупції. Таким чином, в «абсолютно вільній» економіці в результаті повинно вийти 100 балів, а там, де свободи немає в принципі, відповідно, нуль. Всі країни світу розподілені на п'ять умовних груп у відповідності зі своїм рейтингом за індексом економічної свободи: «вільні», «переважно вільні», «помірно вільні», «переважно невільні» і «невільні».

чання або перешкоджання виробництву, розподілу і споживання товарів і послуг, за винятком необхідної громадянам захисту та підтримки свободи як такої». Укладачі Індексу вважають, що між свободою економіки та успішністю її розвитку є взаємозв'язок, який можна побачити за допомогою даного дослідження. У 2014 році дослідження охоплює 185 держав, але кількісні показники були отримані за 178 країнам. Динаміка рейтингу України за даним індексом відображена на рис. 10.

За часів незалежності України індекс економічної свободи зріс з 39,9 (1995 рік) до 49,3 у 2014 році. Найвищий рейтинг Україна мала впродовж 2003-2008 років, так у 2005 році індекс був максимальним 55,8, впродовж цього періоду Україна відносилась до груп країн з переважно невільною економікою. Як ми бачимо з рис. 10 у 2009 році відбулось зниження індексу і лише у 2014 році прогнозується його відновлення на рівень 2008 року. При цьому значення індексу коливається в межах однієї

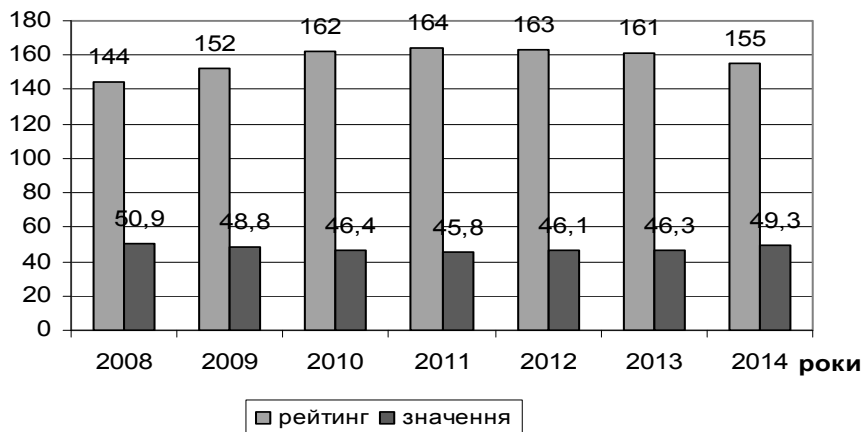

Рис. 10. Динаміка індексу економічної свободи в Україні*

*Складено автором за даними [10].

групи країн з невільною економікою. Низьке місце у рейтинг погіршує умови формування позитивного ділового та інвестиційного клімату в Україні.

До недоліків вітчизняної економіки експерти відносять: надмірну державну присутність в багатьох галузях, яка нівелює динаміку приватного сектора і веде до подорожчання інвестицій; нетарифні бар'єри, які значно збільшують торгові витрати; бюрократичні бар'єри, непослідовність і плутанину в сфері регулювання, які перешкоджають нарощуванню інвестицій; відсутність конкуренції, яка веде до постійного зростання цін і тарифів, а також виснажливе корупційне навантаження [10].

Євразійський банк розвитку проводив дослідження рівня інтеграції між країнами СНД. Розрахунки здійснювались за трьома типами показників: індекс інтеграції між двома країнами, який характеризує ступінь взаємозв'язку; індекс інтеграції країни з групою країн, характеризує зближення однієї з 12 держав пострадянського простору з об'єднанням СНД; індекс інтеграції всередині групи країн, показує «середній» рівень взаємозалежності країн і динаміку ступеня інтеграції.

Аналіз динаміки зазначених показників за 10 років (2002-2012) дозволив зробити такі висновки:

1) інтеграція на пострадянському просторі розвивається нерівномірно як географічно, так і за сферами взаємодії: рівень інтеграції у сфері трудової міграції та взаємодії на ринках освітніх послуг різко виріс; рівень інтеграції у сфері торгівлі, енергетики та сільського господарства скоротився; розбіжність макроекономічних показників пострадянських країн зростає;

2) узагальнений показник інтеграції для пострадянського простору в цілому (регіон СНД-12) свідчить про зниження рівня інтеграції.

3) лідерами інтеграції на пострадянському просторі є невеликі країни – Киргизстан, Вірменія і Таджикистан. Узагальнений показник інтеграції для великих країн помітно нижче.

4) інтеграції ринків вказує на існування просторових кластерів інтеграції в регіоні СНД: у сфері енергетики, сільського господарства та освіти рівень інтеграції в Центральній Азії вище, ніж на пострадянському просторі в цілому; у сфері торгівлі та міграції найбільш інтенсивні взаємозв'язки формуються між країнами-сусідами; виділено такі інтеграційні центри на пострадянському просторі – Росія, Казахстан, Кир-

гизстан, Таджикистан і Вірменія; з 2002 року індекс інтеграції Молдови різко зменшився.

При розрахунку індексу торгової інтеграції отримані такі результати:

– для пар країн: лідером є пара Росія-Україна, а за нею такі пари: Росія-Білорусь, Азербайджан-Грузія, Вірменія-Грузія, Україна-Білорусь, Росія-Казахстан, Україна-Молдова, Україна-Казахстан;

– для індексу «країна-регіон»: лідерами є Білорусь, Киргизстан, Таджикистан, Молдова.

– мінімальний рівень інтеграції у Азербайджані і Росії;

Розрахунок індексу інтеграції за даними міграції показав:

– для пар країн: лідером є Казахстан-Киргизстан;

– для індексу «країна-регіон» лідерами є Таджикистан, Киргизстан, Молдова, Вірменія.

– мінімальна інтеграція у Білорусії.

– Розрахунок індексу інтеграція у сфері електроенергії показав:

– для пари країн: лідером є Узбекистан-Таджикистан;

– для індексу «країна-регіон» лідерами є Таджикистан;

– мінімальний рівень інтеграції у Вірменії та Росії.

Розрахунок індексу інтеграція у сфері сільськогосподарства вказує:

– для пари країн: лідерами є Казахстан-Азербайджан, Казахстан-Туркменістан, Казахстан-Киргизстан;

– для індексу «країна-регіон» лідерами є Киргизстан;

– мінімальний рівень інтеграції у Росії.

– Розрахунок індексу інтеграція у сфері освіти має такі результати:

– для пари країн: лідерами є Киргизстан-Узбекистан, Казахстан-Киргизстан, Грузія-Вірменія;

– для індексу «країна-регіон» лідерами є Киргизстан, Казахстан, Білорусь;

– мінімальний рівень інтеграції у Росії [8].

Висновки дослідження. За результатами даного дослідження ми бачимо, що рівень інтеграція України в структурі СНГ є невеликим. Найбільшими торговими партнерами України є Росія, Білорусь, Молдова, Казахстан.

Економіка України є економічною системою інтегрованою у світове господарство, тому зміни у розвитку світової економіки прямо впливають на умови ведення зовнішньоекономічної діяльності і опосередковано на її внутрішній стан. Результати індексів глобалізації вказують на те, що чим більш інтегрована кра-

їна, тим вищий її економічний розвиток і рівень добробуту нації.

Бібліографічні посилання

1. **Грановський В.** Нова зовнішня політика Україна має план / В. Грановський, В. Нанівська // Міжнародний центр перспективних досліджень. – 2011 р. – № 1–2.
2. Индекс глобальной конкурентоспособности – информация об исследовании. [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий. URL: <http://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info>; http://en.wikipedia.org/wiki/Global_Competitiveness_Report#2011.E2.80.932012_rankings Индекс глобализации стран мира по версии KOF – информация об исследовании. [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий. URL: <http://gtmarket.ru/ratings/kof-globalization-index/info>
3. **Мадиссон В.В.** Сучасна українська геополітика: навч. посібник / В.В. Мадиссон, В.А. Шахов. – К.: Либідь, 2003. – С. 21.
4. Рейтинг стран мира по уровню глобализации – информация об исследовании. [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий. URL: <http://gtmarket.ru/ratings/globalization-index/globalization-index-info>; Сайт Державного комітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Сайт Центру з вивчення глобалізації та регіоналізації <http://www.csg.org/>
6. Система індикаторів євразійської інтеграції ЕАБР. Под ред. Е. Винокурова // Євразійський банк розвитку, 2008. – 33 с. [Електронний документ]. – Режим доступу: www.eabr.org
7. **Сушко О.** Ще раз про ЄЄП. Для тих, хто ще не зрозумів або вже забув / О. Сушко, В. Філіпчук // «Дзеркало тижня» – 18.06.2010 р. – № 23.
8. The Heritage Foundation: Рейтинг экономической свободы стран мира 2014 года. [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий. URL: <http://gtmarket.ru/news/2014/01/14/6575>

List of references

1. **B. Granovsky.** New Foreign Policy for Ukraine has a plan / B. Granovsky, V. Naniivska // The International Centre for Policy Studies. – 2011. – № 1–2.
2. The Global Competitiveness Index – information about the study. [Electronic resource] / Centre for Humanitarian Technologies. URL: <http://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info>; http://en.wikipedia.org/wiki/Global_Competitiveness_Report#2011.E2.80.932012_rankings
3. **Madisson V.V.** Modern Ukrainian geopolitics: teach. Guide / V.V. Madisson, V.A. Shahov. – K.: Lybed, 2003. – P. 21/
4. Rating countries in terms of globalization – information about the study. [Electronic resource] / Centre for

- Humanitarian Technologies. URL: <http://gtmarket.ru/ratings/globalization-index/globalization-index-info>; [http://en.wikipedia.org/wiki/Globalization_Index_\(A.T._Kearney\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Globalization_Index_(A.T._Kearney))
5. Site Ukraine's State Statistics Committee / <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 6. The system of indicators EDB Eurasian Integration. Ed. E. Vinokurov / Eurasian Development Bank, 2008. – 33 p. [Electronic document]. – Access mode: www.eabr.org
 7. **A. Sushko.** Once the EEA. For those who do not understand or have forgotten / A. Sushko, V. Filipchuk // «Mirror of the Week» – 18.06.2010, the – № 23.
 8. The Heritage Foundation Ranking Economic Freedom of the World 2014. [Electronic resource] / Centre for Humanitarian Technologies. URL: <http://gtmarket.ru/news/2014/01/14/6575>